

МИЛАН БРДАР MILAN BRDAR
НАУКА И ИСТИНА SCIENCE AND TRUTH

Санела Д. Андрић, асистент

Криминалистичко-полицијска акадeмија
 Цара Душана 196, 11080 Београд
 andricsanela@gmail.com

Sanela D. Andrić, Assistant

The Academy of Criminalistic and Police Studies
 Cara Dušana 196, 11080 Beograd
 andricsanela@gmail.com

Дело *Наука и истина* аутора **Милана Брдара** (Институт друштвених наука, Београд, 2014) у тексту који следи биће размотрено из више перспектива.

Зайостављене њерсијективне филозофије науке. Значајан део књиге посвећен је проблематици филозофије друштвених наука, док је генерално филозофски приступ прилагођен трансформативним токовима савремене филозофије. Аутор доводи у хеуристичке везе различите традиције филозофије науке, са критичким тоном англосаксонске традиције. Критички преиспитује наше разумевање основних праваца у филозофији науке. Раскида са старом методологијом која нам говори „како би требало“. Долази до трансформације трансценденције и промене субјекта модерне филозофије, од Канта (свест уопште), преко Хегела (народни дух) до Маркса (класна свест).

Феноменолошке основе друштвених наука у делу Алфреда Шица. Шицова мисао у друштвеним наукама назива се феноменолошком. Он свој начин сазнања друштвених појава темељи на Веберовом методолошком индивидуализму и концепту

идеалних типова, мада без продубљенијег проблематизовања Веберових ставова, што води измени смисла Веберове социологије. С друге стране, он примењује резултате Хуслерове трансценденталне феноменологије у анализи феномена смисла, као и Бергсоново схватање двојне времености. За Шица, смисао имају само она искуства која су прошла и доживљена а не она која се доживљавају. До граница Шицове феноменологије и полазног методолошког индивидуализма долазимо када резултате феноменолошке анализе пренесемо на домен интерсубјективности. Трансцендентална филозофија не може послужити као темељ науци о друштву управо због проблема интерсубјективности.

Структура теорије научних револуција: аиорије Томаса Куна. Кунова теорија сврстава се у социологију научног знања а да притом није испитана у оквиру епистемологије, док је епистемолошка димензија његове теорије препуштена епистемолозима. Идеологизовани поперовци не допуштају реформу поперизма која нема изгледа након Куна. Жели се показати да Кунова теорија спаја епистемологију, историју науке

и социјалну психологију, али и назначити проблематична места у Куновој теорији. Суштину кризе науке чини то што ни једно становиште не може да објасни оно што друго може. Криза претходи револуцији али је свест о њој могућа *a posteriori*. Закључује се да је нова парадигма револуционарна једино онда кад превазилази стару и конкурентне, односно мора бити искуствено потврђена у старој парадигми.

Друштвени конструктивизам и епистемологија I: од нормативне ка позицивној епистемологији (Флек, Појер, Кун). Ова три аутора значајна су за тумачење због језичког окрета у коме се филозофија трансформисала у теорију друштва (Linguistic turn). Истиче се потреба за другачијом, позитивном епистемологијом која за свој предмет има стварни развој знања у односу на класичну нормативну која се бави условима научног сазнања. Попер кроз теорију демаркације, Кун кроз научне револуције а Флек кроз категорије мисаоног стила. Социологија сазнања Лудвига Флека темељи се на тези да је однос између субјекта и објекта увек посредован заједницом. Укупна сазнајна активност заједнице одвија се у оквиру мисаоног стила. *Развој знања иде и кроз промену мисаоног стила (курзив С.А.).*

Друштвени конструктивизам и епистемологија II: о успостављању научне чињенице. Аутор је у претходном поглављу представио теорије Флека и Куна, са Поперовом теоријом као опонентом. Сва три аутора дала су допринос позитивној епистемологији, Флек својим мисаоним стилем, Кун парадигмом и Попер „хоризонтом очекивања“, закључивши тиме да нема непосредног посматрања и да је за емпијско опажање неопходан неки оквир. Међутим, тиме су довели у питање могућност успостављања емпијских научних ставова и констатовања чињеница. Чињенице се приказују истинитим ставовима, нису постојеће већ представљају тврдње. Садржај појма истине је *sui generis* и не може се дефинисати. Мисаони стил науке

одређује шта је „објективна стварност“. Код Флека, стварност је оно што дати мисаони стил приказује као стварност. Епистемолошка слабост Флекове замисли огледа се у одсуству разграничења између објекта и знања о објекту које га представља.

Наука без епистемологије: смене епистемолошких поља и епохене парадигме. „[К]о се на моду не осврће – луд је. Ко је потпуно следи – глуп је!“ (стр. 214). Парадигма постоји и у моди и у науци. Међутим, нема литературе која говори о моди у науци иако она има значаја у смени парадигми. Суштина није да се науке међусобно разликују на основу проблемских поља, већ да се варијанте једне науке разликују преко посебних проблемских поља. Проблемско поље спаја науке међусобно и разликује варијанте једне исте науке. Наука не може да бира проблемско поље, оно је друштвено-историјски одређено. Међутим, друштвено научно поље постаје видљиво тек путем идеологије. Модерну су обележиле три мегаидеологије: либерализам (слобода и право), конзервативизам (заједница и природа) и егалитаризам (једнакост и правда). Друштвене теорије условљене су овим трима идеологијама. Промена типа друштва води промени типа науке, а друштвена наука није могућа без мегаидеологија.

Наслеђе Карла Маркса: епистемолошка метафизика, заведена еманципација и промена наде. Аутор критикује марксизам и некритичку „интелектуалну елиту“. Социјалистичка „слободна“ интелектуална елита у страху од губитка положаја није смела да даје ни једну критику Маркса. У марксизму долази до „смрти Бога“ и његове замене за класу, до прелаза са трансценденције на иманенцију, са теорије сазнања на теорију друштва, а последице тога су атеизам и сцијентизам. Бог је замењен класом, дошло је до пражњења неба и оптерећења земље. Оно што су били Бог и Рај сада су класа и пролетеријат. Индивидуа је лишена права њиховим преношењем на класу. Неопходна је обнова методе критике. Револуцију доноси класна свест пролетеријата истином коју он тек треба да сазна.

Језички окрет (*Linguistic turn*): филозофско значење и значај. Језички окрет означава прелаз из старе филозофије у нову, смену епоха филозофије. Разликујемо четири окрета (топоа). Први језички окрет десио се са Платоном и назива се *онџоценџрични* (курзив С.А.), а карактерише га то да имена одговарају природи ствари. Окрет ка бићу са „оног нечега“. Други окрет је *џеоценџрични* (курзив С.А.), од бића ка Богу. Трећи окрет је *рациоценџрични* (курзив С.А.), од Бога ка субјекту (Ја). И четврти окрет је *лоџоценџрични* (курзив С.А.), од мишљења ка језику. Језички обрт представља позиционирање језика као трансценденталног хоризонта, као првог трансцендента, те настаје нова епоха филозофије – филозофија језика. Савремена логоцентрична филозофија довела је до прогона метафизике.

Ретџорика – херменеуџика – дијалекџика: разџраничење и комџлеменџарносџ џуџџем дискурс-анализе. Ретџорикџ не можемо разумети уколико је конципирамо према парадигми добре аргументације у логичком смислу. Ретџорички добар аргумент није идентичан дијалектички или логички добром аргументу. Те две врсте аргумената припадају различитим функцијама дискурса и неупоредиви су. Међутим, ретџорика, херменеуџика и дијалектика од једнаког су значаја за дискурс-анализу. Знак – мисао – смисао – ствар чине основне компоненте дискурса, ни једна од компоненти није могућа без преостале три у синхронији и свака се тематизује у дијахроном току уз присуство преостале три на крају правећи дискурс. Овим компонентама дискурса комплементарне су четири *tekhnai logoi*: граматика – ретџорика – херменеуџика – дијалектика. Ни једна од њих није могућа без преостале три. Предмет херменеуџике је говор а не смисао, смисао је њен резултат. Ретџорика је употреба јединства смисла, док дијалектика испитује мисао са циљем да изведе њен смисао. Ретџорика, херменеуџика и дијалектика су у односу комплементарности и једна без друге не могу.

Laudibus sensum continet: акџуелносџ Канџџове џрансценденџалне филозофије из уџла њене семиџџичке џрансформаџије. Какве су перспективе Кантове филозофије на савременој филозофској сцени из угла XX вековне филозофије језика? Милан Брдар устаје у одбрану Канта пред Апеловим оспоравањем и оптужбом за солипсизам. Дефицит филозофије језика се компензује само на основу споја са Кантом. Кант нема језик који има филозофија језика и Кант има нешто што филозофија језика нема. Стога, пре него што поставимо питање да ли за Канта има места на савременој филозофској сцени треба да одговоримо на питање шта је то што савремена филозофија језика може да научи од Канта.

Херменеуџичка филозофија и херменеуџичка методџа. У филозофској литератури херменеуџика означава умеће тумачења смисла изреченог (*hermeneutike tehne*), теорију о методи тумачења и постхегелијанску херменеуџичку филозофију. Аутор у оквиру расправе говори о односу херменеуџике и дијалектике као виду односа синтезе и деконструкције, деконструкцији предмодерног света и изградњи модерног. За обнављање и развој херменеуџике и херменеуџичке филозофије заслужан је Кант. Обнова херменеуџичке методе одвија се сукобом метода природних и духовних наука, метода објашњења и метода разумевања. Расправљајући о херменеуџици аутори (филозофи) не је разматрају као методу, наводећи да не желе да се баве методологијом друштвених наука. Међутим, херменеуџика и дијалектика су једине две методе које нису везане за неки посебан предмет, носе укупну природу знања, не могу се избећи нити елиминисати и не могу се супротстављати. Оне су основне и универзалне методе сазнања (немају одређен предмет). Питање херменеуџике је: *Шџџа је џџо?*, док је питање дијалектике: *Да ли је џџо истџиниџџо?*

A significant part of the book *Science and Truth* by Milan Brdar is dedicated to the problems of the philosophy of social sciences, while the general philosophical approach is adapted to the transformational flows of contemporary philosophy. The author brings into heuristic relationships various philosophical traditions, with a critical tone of the Anglo-Saxon tradition of philosophy of science. Namely, the author critically examines the basic directions in the philosophy of science, but not in terms of their validity and justification, but our understanding of the same is re-examined. The

question is whether we have properly studied basic philosophical traditions and criticize “conventional” methodological approaches. Significant attention is focused on epochal changes in the philosophy of science and the need for new frameworks of the epistemological debate, away from the veil of abstraction and metaphysics, and approximated to the socio-historical circumstances of the emergence of knowledge. Instead of challenging traditional trends in philosophy, it is necessary to see what they can provide today in an era of contemporary philosophy.